

Kirja-arvosteluja

Vaihtoehtoja ainoalle

Tuovi Allén, Visa Heinonen, Mika Pantzar (toim.): Täyskäännös? Taloutemme valintojen edessä. Gaudeamus, Helsinki 1993.

Suomessa viime aikoina harjoitettu talouspolitiikka, niin sanottu Ainoa Vaihtoehto, herättää voimakkaita ja ristiriitaisia tunteja luultavasti kaikissa kansalaisissa. Muutama yhteiskuntatieteilijä on koonnut asiasta mietteitään yksien kansien väliin. Kyseessä eivät ole Ainoan ystävät: jo esipuheesta käy selväksi, että tekijät aivan häpeilemättömästi haluavat sanoa irti koko tuttavuutensa Ainoan kanssa.

Teoksen ensimmäisessä artikkelissa Pekka Sauramo pohtii, ovatko hallituksen toimet osoitus uusliberalistisesta, yksilön aloitteellisuutta korostavasta ja hyvinvointivaltion pienentämistä kannattavasta ajattelusta. Hänen johtopäätöksensä on kielteinen. Harjoitettua politiikkaa voidaan luonnehtia kameralistiseksi kassanvahtimiseksi ja siten *Pekkarisen* ja *Vartiaisen* (1993) kuvaaman Suomen talouspolitiikan pitkän linjan mukaiseksi. *Sauramon* tekstissä on havaittavissa selvää haikeutta: tietoisien uusliberalismin puuttuminen merkitsee myös, että monet mielenkiintoiset väittelyt jäävät käymättä.

Johan Willner näkee asiat toisin. Hän tietää, että hallituksen suunnittelemat ja tekemät säästöt ovat pelkkää uusliberalistien ilkeilyä. Todellista säästämistarvettahan ei ole ainakaan rahapulan vuoksi, koska jos bruttokansantuote olisi täystyöllisyystasolla, olisi myös julkinen

talous tasapainossa, ehkäpä ylijäämäinenkin. Tämä päättely masentaa mielen. Hypoteettisten tulojen varaan rakennetuista toiminnoista meillä on nyt laman verran tuoreita kokemuksia. Hyvinvointivaltion puolustus tällaisesta lähtökohdasta voi olla kohtalokasta riskinottoa, jos täystyöllisyys antaa odottaa itseään. Ei tule mieleen yhteiskuntaa jossa julkinen sektori olisi rahoituksellisesti romahtanut, mutta hyvinvointipalvelut silti toimisivat.

Elvytyksen tarve ja mahdollisuudet on yksi teoksen teemoista. *Sauramo* haluaa tehdä eron lainsäädännön vuoksi tapahtuvan automaattisen elvytyksen ja hallituksen tekemien toimien välillä: kuluvan vuoden budjetti on kyllä elvyttävä, mutta hallitus ei elvytä. Tulkinta on ongelmallinen. Hallitus on toivottavasti ottanut omissa päätöksissään huomioon myös automaattiset tuloihin ja menoihin vaikuttavat tekijät. Jos budjetti on suunnilleen hallituksen esitysten mukainen, saa hallitus kantaa siitä sekä täyden vastuun että mahdollisen kunnian.

Jaakko *Kianderin* artikkelissa tulevat esiin muualla kirjassa harvinaiset sanat "alijäämä" ja "velka". *Kiander* esittää julkisten investointien lisäämistä ja pyrkii laskelmien avulla perustelemaan ja havainnollistamaan menojen lisäyksen suotuisia vaikutuksia työllisyyteen ja vähäisiä vaikutuksia vaihtotaseeseen ja julkisiin alijäämäongelmiin. Tällaiset vaikutusarviot ovat luonnollisesti aina ja erityisesti nyt varsin epävarmoja. Omasta mielestäni *Kianderin* numerot ovat kallellaan optimistiseen suuntaan, erityisesti työllisyyden paranemisen osalta. Ongel-

mia liittyy myös *Kianderin* esittämiin velkasuhdearvioihin, joiden kaltaisia on viimeisen vuoden kuluessa tehty useita. Ne ovat varsin herkkiä monien olettamusten suhteen. Niinpä todellisuus on osoittautunut huomattavasti synkemmäksi kuin sekä *Sailaksen* paperissa että ETLAn selvityksessä (*Alho - Lassila - Murto*, 1992) vuosi sitten hahmoteltiin. *Kianderin* artikkelin jälkeen kulunut puolisen vuotta on myös synkentänyt käsitystä julkisen velan bkt-suhteesta tänä vuonna. Voihan olla, että lähitulevaisuus osoittautuu paremmaksi kuin odotetaan. Mutta riskiin ei voi nähdäkseni suhtautua symmetrisesti ja rakentaa mahdollista elvytysohjelmaa odotusarvioihin nojaten. Odotettua parempi kehitys ei aiheuta ongelmia, mutta odotettua huonompi kehitys voi osoittautua erittäin vaikeasti sulatettavaksi.

Jussi *Linnamon* kirjoitus valaisee osuvasti elvytyspaketin kohteiden valintaongelmia. Pyramidien käyttökelpoisuutta tuotantotoiminnassa hän pitää niin pienenä, ettei suosittele niitä julkisiksi investointikohteiksi. Parempana hän pitää käyttämättömän rakennuskannan purkamista. Kesän aikana uudelleen virinnyt elvytyskeskustelu on myös osoittanut, ettei kovin suurta määrää järkeviä investointikohteita todellakaan ole helppo nimetä.

Yksi teoksen kiinnostavista ja tärkeistä kohdista on Juhana *Vartiainen* esitys joustojen tuomisesta työmarkkinoille nykyisen työmarkkinajärjestelmän osaksi, ei järjestelmän romuttamisen kautta. *Vartiainen* pohtii toimialoittaisia tai yrityskohtaisia suhdanneluonteisia palkkaeriä, jotka määriteltäisiin työehtosopimuksissa ja jotka voisivat vaihdella tilanteen mukaan. Jos ei ole aivan varma nykyisen työmarkkinajärjestelmän romuttamisesta lähiaikoina, kannattaa todellakin pohtia sen kehittämistä ja hyväksikäyttöä. Joka tapauksessa työttömyysongelma vaikuttaa niin valtavalla, että pelkkä kokonaiskysynnän lisäämisen tavoittelu ei ole

riittävä strategia; nimenomaan työmarkkinaekonomisteilta odottaisikin enemmän aktiivisia puheenvuoroja ja ehdotuksia keinoista saada työmarkkinat lähemmäksi tasapainoa.

"Täyskäännös" perustuu viime helmikuussa Joensuussa pidettyyn seminaariin "Lama ja talouden strategiat". Teoksessa on 13 artikkelia, enimmäkseen kepeähköön puheenvuorotyyliin kirjoitettuja. Edellä käsiteltyjen teemojen lisäksi niissä mm. tulkitaan suomalaisen yhteiskunnan menneisyyttä ja pohditaan talouspolitiikan yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia. Osassa niistä on kiinnostavia ajatuksia, osa on muuten vain ärsyttäviä. Tällaisen kirjan kokoaminen on kiitoksen arvoinen teko! Muutosta talouspolitiikkaan kirjan perusteella tuskin tehdään, täyskäännöksestä puhumattakaan. Hallituksen finanssipoliittinen linja ei ole ainoa mahdollisuus: teoksessa esitellään sille mielestäni huonompia vaihtoehtoja. Parempien vaihtoehtojen täsmentäminen olisi vaatinut sekä ulkomaisen velkaantumisen että julkisen velan perusteellista käsittelyä. On vahinko, että kirjoittajat, *Kianderia* ehkä lukuun ottamatta, eivät tällaiseen ole edes pyrkineet.

Kirjallisuus

Alho, Kari, Jukka Lassila ja Risto Murto (1992): *Valtion velkaantuminen ja sen vaikutukset kansantaloudessa*. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, B 79, Helsinki.

Julkisen talouden tasapainon parantaminen. Ehdotus Talousneuvostolle (ns. *Sailaksen* muistio). Valtiovarainministeriö 1992, Helsinki.

Pekkarinen, Jukka ja Juhana Vartiainen (1993): *Suomen talouspolitiikan pitkä linja*. WSOY, Porvoo - Juva.

Jukka Lassila